

MSI	RIIGIKOGU KANTSELEI Majandus- ja sotsiaalinfoosakond E-mail: msi@riigikogu.ee	Tel 6 31 65 02 Fax 6 31 65 04
-----	---	----------------------------------

Lühiuuring

08.10.2003 6-7/111

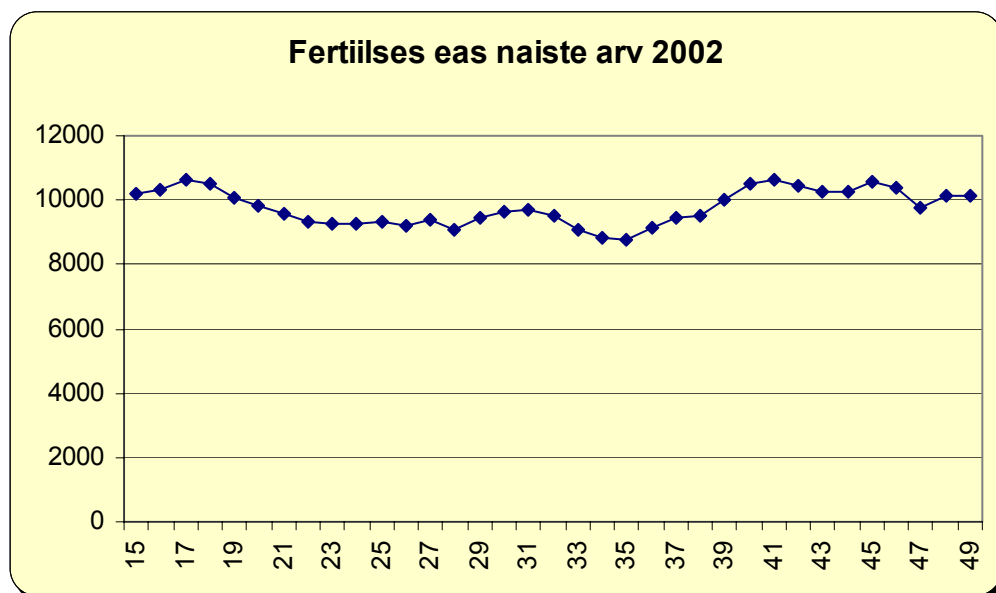
Vanemahüvitise seadusest

Viimane tööstusriik, kes emaduspuhkuse kehtestas oli 1993-ndal aastal USA, Euroopa riikides alustati tasulise emaduspuhkuse süsteemidega juba 1930-datel (need päädisid, mõistagi, Itaalia, Saksamaa ja Hispaania ekstreemse pronatalismiga).

Vanemahüvitise kehtestamise ja laiendamise põhiliste demograafiliste mõjudena nähakse imikusuremuse langust, parimates sünnitusaastates naiste hõivatuse suurenemist tööturul ning hetkeliselt ka sündimuskordaja tõusu. Samas aga on mitmes riigis tööandjad avaldanud rahulolematust liiga paindlike ajastusvõimaluste pärast sünnitusele minnes ja lapsehoolduspuhkuselt tulles.

1. Potentsiaalsetest sünnitajatest

Igasuguse prognoositava käitumise puhul tuleb vaadelda vastavaks käitumiseks kvalifitseeruvat riskialust gruppi. Sünnitamise puhul on, mõistagi, riskialuseks grupiks fertiilses eas ehk vanuses 15-49 naised (vt *Joonis 1*).

Joonis 1. Fertiilses eas naised 2002 (allikas Statistikaamet)

Keskmine sünnitusiga oli 2002-sel aastal 27 aastat, kusjuures pidevalt tõusnud esmasünnitaja vanus läheneb juba 25-ndale eluaastale. On selge, et sünnitamisvanus ei saa lõputult tõusta ja selle tõusu peatumise hetkel on oodata sündide absoluutarvu ja ka summaarse sündimuskordaja hetkelist kasvu.

Jooniselt 1 on näha, et seitsme aasta pärast jõuab keskmisesse esmasünnitusikka 80-date lõpu põlvkond, keda on ligi tuhande võrra tänasest rohkem. Loomulikult toob ka see kaasa sündide arvukuse kasvu.

Sotsiaalselt staatusest on sünnitajate seas tudengite osakaal viimase viie aastaga kolme protsendi võrra kasvanud (6,2% → 9,5%), kuid seda tuleb seletada tudengite osakaalu kasvuga vastavas põlvkonnas. Töötavate naiste seas on sünnitajaid viimase viie aastaga kahe protsendi võrra vähemaks jäänud (63,4% → 62,4%).

Perekondliku seisu poolest on loomulikult kahanemas registreeritud abielus olevate sünnitajate osakaas (viimase viie aastaga 48,8% → 43,4%). Suurenemas on vabaabielus (41,3% → 44,5%) ning vallaliste sünnitajate osakaal (8,6% → 11,3%).

Rasestumiste ja sünnitamiste teemal kõneldes on oluline pöörata tähelepanu ka seksuaalaktiivsusele. Rahvastikuteaduses kasutatakse mõistet “tegeliku abielu puudumine”, mis tähistab nende naiste osakaalu, kes pole seksuaalsuhetega üldse hõlmatud või on seda madala, tinglikku kuuajalist vahemikku ületava sagedusega.

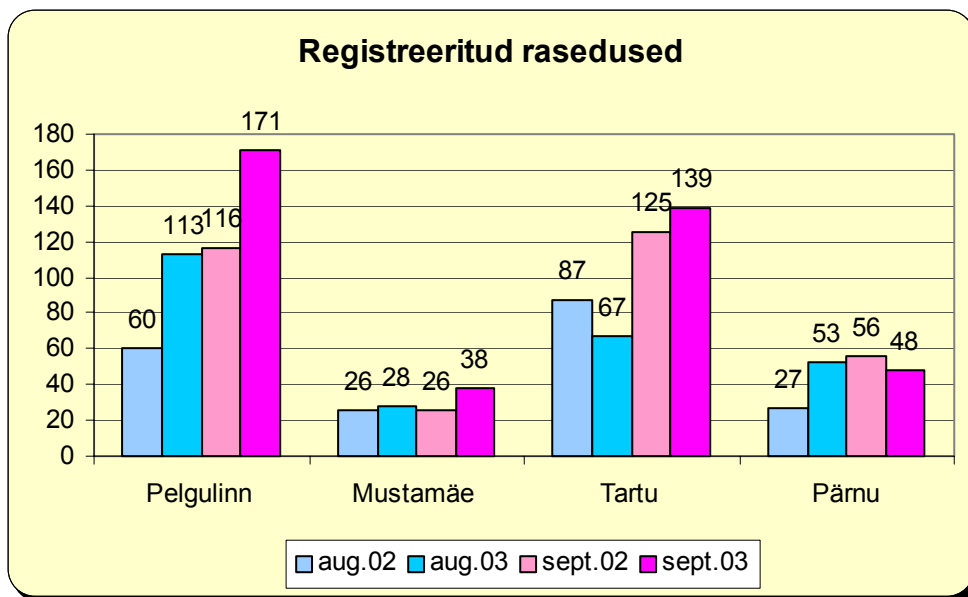
Ilmselt on laiemalt teadvustama fakt, et keskmiselt 20% reproduktiiveas naistest jääb kõrvale seksuaalsuhetest (seksuaalsagedus vähem kui kord kuus). Põlisrahvastiku puhul on see protsent 20 ja rohkem kõigis vanusgruppides, välispäritolu rahvastikus on vanuses 30-33 seksuaalsuhetest kõrvalejäämist vähim (17-18%). Tegelikult abielu sedavõrd suurt levikut saab seletada vaid seksuaalsuhete puudumisega kooselu raames.

Oluline on ka arvestada sellega, et paljud naised jäävad lastetuks, nii vabatahtlikult kui ka viljatuse tõttu. 1959-ndal aastal sündinud naiste seas on lastetuid 7-8%, ning selle kohordi puhul saab lugeda seda osakaalu lõplikuks. On aga alust arvata, et hilisemates kohortides lastetuse osakaal kasvab.

2. Raseduste registreerimisest

Ajakirjanduses on püstitatud väide, justkui oleks rasestumiste arv viimastel kuudel kasvanud seoses vanemapalga ootusega.

Rasedusi registreerivad väiksemad ja suuremad günekoloogiakeskused üle Eesti. Oma andmeid koondavad nad kord aastas ja seega ei ole koondatud ja korrastatud andmeid käesoleva aasta kohta olemas. Seetõttu pöördusin mõnede suuremate keskuste poole palvega üle lugeda eelmise ja käesoleva aasta augustis ning septembris registreeritud rasedused (vt *Joonis 2*).

Joonis 2. Raseduste registreerimine mõnedes keskustes

Jooniselt nähtub, et vaid Tartus on 2003 aasta augustis ja septembris vähem rasedusi arvele võetud võrreldes eelneva aastaga. Teistes vaadeldud kohtades on raseduste arv tõepoolest tõusnud, kuid järeldusi on mõistagi raske teha nii väikese ja mitteesindusliku kogumi najalt. Tasub arvestada ka seda, et rasedust võetakse arvele tavaliselt alles alates 8-ndast rasedusnädalast.

Ometi võib juba hinnata, et seaduseelnõu seletuskirjas prognoositud 400 lisasündi on vähe pakutud.

3. Vanemahüvitise seaduse eelarvelistest mõjudest

Eelnõu seletuskirjas võetakse kulude prognoosimisel sünnitanud naise keskmise palga asemel arvutuste aluseks kõikide naiste keskmine palk. Haigekassa andmetel oli sünnitajate keskmine palk 2002 aastal 4710.- krooni, eelnõu autorid on kasutanud kulude prognoosi koostamisel 4669-kroonist summat.

Samuti jäetakse tähelepanuta pikemaajalisemad eelarvelised mõjud. Keskmine palk kasvab prognoositavalt 2010. aastaks 12 500.- kroonini, oletatavalt kasvab naiste palk kiiremini ja läheneb üldisele keskmisele palgale. Eeldades, et kehtestatav vanemahüvitis mõjutab jõustumisjärgselt pigem töötavaid ja pigem kõrgemapalgalisi naisi sünnitama ning et lisasünde tuleb rohkem kui 400, võib ennustada dünaamilisi muutusi, kuid ilmselt mitte väga suures ulatuses eelarves prognoositud kulude lõhkiminekut.

4. Vanemahüvitised ja emaduspuhkused mujal riikides

Üldiselt kõigub hüvitatava vanemapuhkuse kestus erinevates Euroopa riikides 12 kuni 52 nädala vahel ning hüvitise määr on 60% kuni 100% eelnevast palgast. Tõsi küll,

Eestis hakkaks uue süsteemi puhul rahastamine toimuma kahest allikast – haigekassast ja riigieelarvest, kuid muus mõttes on käesolev vanemahüvitise seaduseelnõu rahvusvahelises võrdluses nii ajaliselt kui rahaliselt maksimumprogramm.

Alltoodud tabelis on toodud lihtsustatud andmed ainult eelnevast sissetulekust sõltuvate hüvitiste kohta. Kõikides nendes riikides on loomulikult olemas ka universaalsed peretoetused ja vajaduspõhised toetused, mida makstakse pikema aja jooksul.

Tabel 1. Emapuhkuse kestus ja hüvitamise määr mõnedes riikides

<i>Riik</i>	<i>Hüvitise määr</i>	<i>Hüvitise kestus</i>
Kanada	55% eelnevast sissetulekust	15 nädalat
Taani	70% eelnevast sissetulekust	18 nädalat
Soome	70% eelnevast sissetulekust	18 nädalat
Norra	80% eelnevast sissetulekust	52 nädalat
Rootsi	80% eelnevast sissetulekust	52 nädalat
Austria	100% eelnevast sissetulekust	16 nädalat
Prantsusmaa	100% eelnevast sissetulekust	16 nädalat
Saksamaa	100% eelnevast sissetulekust	14 nädalat
Itaalia	80% eelnevast sissetulekust	22 nädalat
Suurbritannia	90% eelnevast sissetulekust	6 nädalat
Läti	100% eelnevast sissetulekust	20 nädalat
Sloveenia	100% eelnevast sissetulekust	52 nädalat
Leedu	60% eelnevast sissetulekust	52 nädalat

Tuleb osutada ka sellele, et vahed emapuhkuse hüvitise ja emapuhkusele järgneva universaalse lastetoetuse summa vahel on kõige suuremad Eestis ja Lätis. Samas aga kasvavad kulud lapse kasvatamisele koos vanusega.

5. Kokkuvõtteks

Mis puudutab sündimusse, siis rahvastikuteadlased on seisukohal, et perepoliitikal on siinkohal vähe, kuid siiski on manööverdamisruumi. Nelja põhilise meetmena nähakse:

- rahaline toetus lastega peredele
- laste olemasolust tuleneva alaprivilegeerituse vähendamine
- eluasemetingimuste parandamine
- lastekasvatamine ja töötamise vastuolude kõrvaldamine

Vanemahüvitise süsteem kuulub, mõistagi, ülaltoodud meetmete loetelu esimesse kategooriasse. Sündimuskordaja jäävat tõusmist selle sammu abil ei saa loota, pigem tekib väike laine edasilükatud sündide, sündimuse vananemise lõppemise ning tulevikust ettepoole tõstetud raseduste tõttu.

Andres Siplane
MSI nõunik, 631 6513

Toivo Mängel
MSI nõunik 631 6515

Kasutatud kirjandus

Bracy, Winegarden (1995). Southern Economic Journal. Demographic Consequences of Maternal-Leave Programs in Industrial Countries: Evidence from Fixed-Effect Models (1020-1025). Toledo

Eksperimentaalse ja Kliinilise Meditsiini Instituut (2002). Eesti meditsiiniline sünniregister 1992-2001. Eesti abordiregister 1996-2001. Tallinn

Kamaras (2003). Fertility Preferences Versus Actual Behaviour in Hungary (175-199). Population of Central and Eastern Europe. Warsaw

Katus, Puur, Põldma (2002). Eesti põlvkondlik rahvastikuareng. Tallinn

Statistikaamet (2003). Rahvastiku vanuskoosseis. Linnad ja maakonnad. 1. jaanuar 2002. Tallinn

Waldfogel (2001). International Policies Toward Parental Leave and Child Care (99-112). Caring for Infants and Toddlers. Los Altos